

**Araştırma Makalesi**

# Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Mustafa Özgenel<sup>1</sup>  
İstanbul Sabahattin Zaim  
Üniversitesi

Ömer Canpolat<sup>2</sup>  
Milli Eğitim  
Bakanlığı

Halil Ekşi<sup>3</sup>  
Marmara Üniversitesi

## Öz

Günümüzde teknoloji ve İnternet kullanımının giderek artış gösterdiği ve bu artışın beraberinde sosyal, psikolojik ve fiziksel sorunlar getirdiği bilinmektedir. Teknoloji ve İnternet'in aşırı kullanımına bağlı sorunlar arasında sosyal medya bağımlılığı da yer almaktadır. Bu bağlamda incelenmesi gereken sorunlar arasında sosyal medya bağımlılığı da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini belirlemeye yönelik Likert tipi bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanması, devlet okullarında öğrenim görmekte olan ortaokul ve lise öğrencilerinin katılımıyla sağlanmış olup, açımlayıcı faktör analizi için 439 ve doğrulayıcı faktör analizi için 195 öğrenciden toplanan veriler kullanılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğretmenleri (10), Türkçe öğretmenleri (2), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğretmenleri (2) ve bağımlılık alanında çalışma yapan alan uzmanının (1) görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşlerinin de dikkate alınmasıyla oluşturulan 27 maddelik taslak ölçeğe uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 9 maddelik ve tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Dokuz maddelik tek faktörlü ölçek toplam varyansın 56.787'sini açıklamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ile bu yapı test edilmiştir. Ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda ise Oyun Bağımlılığı ile Sosyal Medya Bağımlılığı arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı 0.904 olarak hesaplanmıştır.

## Anahtar Kelimeler

Bağımlılık • Sosyal Medya • Sosyal medya bağımlılığı

1 Yetkilendirilmiş yazar: Mustafa Özgenel (Dr.), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul.  
Eposta: mustafa.ozgenel@izu.edu.tr

2 Milli Eğitim Bakanlığı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmeni, İstanbul. Eposta: omercanpolat@gmail.com

3 Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kadıköy İstanbul. Eposta: halileksi@marmara.edu.tr

**Atf:** Özgenel, M., Canpolat, Ö. ve Ekşi, H. (2019). Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve güvenirlilik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6, 631–664. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2019.6.3.0086>

Günümüzde teknoloji ve İnternet'in birlikte kullanılması insanlara çok çeşitli imkânlar sunmuş ve özellikle akıllı cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla İnternet gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Hatta insanlar kendi içeriklerini (video, ses, resim, kelime vb.) oluşturmaya ve bu içerikleri diğer insanlarla da paylaşmaya başlamıştır (Mayfield, 2008). Teknoloji ve İnternet'in sağladığı faydalar tartışmasız olmakla birlikte aşırı kullanımlarının ortaya çıkardığı *fiziksel* (göz, boyun, beden duruşu, el, uykusuzluk, beslenme düzensizliği vb.) ve *sosyal* (başarıyı olumsuz etkilemesi, çevre ile ilişkilerde sorunlar, zamanı yönetememe, çeşitli etkinliklere katılmama, İnternet dışında arkadaşlarla iletişim kurmama vb.) gelişim alanlarına ilişkin problemler göz ardı edilemeyecek kadar ciddi boyutlara ulaşmıştır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2018a). Bu problemler gün geçtikçe artarken İnternet kullanımı alanında yapılan araştırmalar da kullanıcıların bağımlı olabileceğini göstermektedir. Buna göre İnternet bağımlılığı, madde bağımlılığının olumsuz yönlerini paylaşmakta ve dolayısıyla okul, aile ve iş yaşamındaki sorunlar ile ilişkisel problemlere yol açmaktadır (Brian ve Wiemer-Hastings, 2005; Young, 1998). Başka bir ifade ile İnternet bağımlılığı akademik, sosyal, psikolojik, mesleki ve çiftler arasında problemlere neden olmakta ve bu durum madde/alkol içermeyen davranışsal dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanan patolojik kumar oynama bağımlılığına benzemektedir (Young, 1998; Young ve Rodgers, 1998). Bu bağlamda her geçen gün artan teknoloji ve İnternet kullanımının farklı ve yeni problemleri de beraberinde getirmekte olduğu söylenebilir.

Türkiye'de ve dünyanın çeşitli ülkelerinde şirketler veya kurumlar İnternet, bilgisayar, mobil telefon ve sosyal medya kullanımı ile ilgili yıllık raporlar yayımlamaktadır. Örneğin, Nielsen Company (2009) tarafından yayımlanan bir araştırma raporuna göre dünyanın İnternet nüfusunun üçte ikisi, gün içerisinde bir sosyal ağ veya blog sitesi ziyaret etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2017, 2018) verileri 16-75 yaş aralığındaki bireylerin 2016'da sırasıyla %54,9 ve %61,2 seviyelerinde olan bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının 2017'de %56,6 ve %66,8'e yükseldiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde 2016'da %76,3 seviyesinde olan İnternet'e erişen hane oranı 2017'de %80,7 seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca bu hanelerin %96,9'unda cep telefonu bulunmaktadır. İnternet'teki bireysel kullanım amaçlarının sırayla sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf paylaşma (%82,4), paylaşım sitelerinden video izleme (%74,5), online haber, gazete ya da dergi okuma (%69,5), sağlıkla ilgili bilgi arama (%65,9), mal ve hizmetler hakkında bilgi arama (%65,5) ve İnternet üzerinden müzik dinleme (%63,7) (web radyo) olduğu görülmektedir. We Are Social ve Hootsuite (2017) Global İnceleme Raporu verilerine göre Türkiye'deki mobil telefon kullanıcı sayısı 71 milyon, sosyal medyaya mobilden bağlanan kullanıcı sayısı ise 42 milyondur. Elbette, bu yüksek değerler sadece Türkiye için geçerli değildir. Nitekim, söz konusu raporun özellikle vurguladığı bulgular arasında, dünya nüfusunun neredeyse üçte ikisinde bir cep telefonuna sahip olduğu da yer almaktadır. We Are

**Social ve Hootsuite (2018)** Global İnceleme Raporu verilerine göre dünyada 4 milyar insan İnternet ve 3 milyardan fazla insan da her ay sosyal medya kullanmaktadır. Bu kullanıcıların %90'ı İnternet erişimini mobil cihazlar üzerinden sağlamaktadır. Türkiye'de bir gün içerisinde ortalama 7 saat İnternet kullanılmakta ve bu 7 saatin yaklaşık 3 saati sosyal medya kanallarında geçirilmektedir. Bu raporlar ve araştırmalardan elde edilen bulgulardan hareketle son yıllarda mobil telefon, İnternet ve sosyal medya kullanımının dünya genelinde önemli ölçüde arttığı söylenebilir. Bu noktada genel nüfus içerisinde en fazla gençlerin ve öğrencilerin sosyal medyayı kullandığını kanıtlayan çalışmaların bulunduğunu hatırlamak gerekir (**Kuss ve Griffiths, 2011**). Bu araştırmalarda, belirtilen artışın gençlerin ve öğrencilerin yeni problemler yaşamasına neden olduğunu (**van den Eijnden, Lemmens ve Valkenburg, 2016**) ve aşırı kullanımın gençler ve öğrenciler arasında bağımlılığa yol açabileceğine dikkat çekilmektedir (**Echeburúa ve de Carrol, 2010**). Dolayısıyla araştırmacıların ilgisi de gençlerin sosyal medyayı neden çok fazla kullandığını anlama, açıklama ve sonuçlarını belirleme konusuna odaklanmaya başlamıştır. Örneğin, **Buffardi ve Campbell (2008)** çalışmalarında, sosyal medyanın bireylere kendilerini ideal bir benlik olarak olumlu bir şekilde sunma fırsatı sağladığı için bireylerin sosyal medyada daha aktif olma eğiliminde oldukları sonucuna varmışlardır.

Sosyal medya, katılım, açıklık, konuşma, topluluk ve bağlılık özellikleri olan çevrim içi bir medya aracı (**Mayfield, 2008**) ve etkinlik türüdür (**Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pallesen, 2012**). Başka bir ifade ile sosyal medya, üyelerine ağ içeriği ve medya içeriği paylaşma imkânı sunan sanal topluluklardır (**Kuss ve Griffiths, 2011**). Günümüzde, sosyal medya araçlarını şu altı başlıkta toplamak mümkündür: *sosyal ağlar* (MySpace, Facebook, Bebo, ...), *bloglar* (çevrim içi dergiler, ...), *wikis* (Wikipedia, ...), *podcast* (Ses ve video dosyaları, Apple iTunes, ...), *forum* (belirli konular ve çıkarlar etrafında çevrim içi tartışma alanları), *içerik toplulukları* (YouTube, ...), *mikrobloglar* (Twitter, ...) gelmektedir (**Mayfield, 2008**). Sosyal medya araçları, topluluğun bir parçası olma tecrübesini yaşamayı, deneyimleri paylaşmayı, tanıdık yüzleri bir araya getirebilmeyi mümkün kılan geleneksel toplulukların ortak alanlarına benzer, birçok açıdan güvenilir ve öngörülebilir bir ortak alan sağlamaktadır (**Griffiths, Kuss ve Demetrovics, 2014**). Bu ortak alanlar, günümüzde iletişim, oyun oynama, bilgi edinme, sorunlardan kaçma, eğlenme, fotoğraf, resim ve video paylaşma gibi birçok ihtiyacı karşılayarak kullanımını her geçen gün arttırmakta (**Hazar, 2011**) ve "küresel tüketici fenomeni" kabul edilmektedir (**Nielson Company, 2009**). Bu tanımın ortaya çıkmasında, sosyal medya kullanımının sağladığı kolaylıklar kadar erişimin hızlı olmasının da belirgin bir etkisi olduğu söylenebilir.

Sosyal medya, bireylerin farklı ihtiyaçlarına cevap verdiği için çekici hâle gelmiştir (**Taş, 2017**). Ancak bireylerin sosyal medya araçlarını kullanım amaçları farklılık göstermektedir. Bireyler sosyal medyayı, yalnızca arkadaşları ve aileleri ile değil aynı

zamanda farklı mesafelerde yaşayan tanıdığı veya tanımadığı kişilerle iletişim veya temas kurmak (Kuss ve Griffiths, 2011; O’Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011), insanlardan kaçmak, sosyalleşmek, yalnız kalmak, beğenilmek, takip etmek veya edilmek amacı ile kullanmaktadır (Tektaş, 2014). Sosyal medya burada belirtilen faydalar başta olmak üzere sağladığı farklı faydalar ve kolaylıklar nedeniyle bireyde aşırı kullanma ve bu nedenle bağımlılık davranışları gösterme potansiyeli yaratmaktadır (Kuss ve Griffiths, 2011). Bu potansiyel, özellikle bireylerin diğer insanlarla iletişim kurma, kendini sunma ve yakınlık geliştirme isteğinin “bağımlılık” yapabilmesiyle ilişkilendirilmektedir (Widyanto ve McMurrin, 2004). Sosyal medyanın tüm yaş grupları için sağladığı paylaşım, eğlence ve iletişim olanakları sayesinde hem kullanan kişi sayısı hem de kullanım süresi giderek artmaktadır. Buna istinaden bağımlılık davranışının, sosyal medya kullanım sürecinde geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bağımlılık, bireyin kullandığı bir madde/nesne veya yaptığı etkinlik üzerinde kontrolünü kaybederek söz konusu madde/nesne veya etkinlik olmadan bir yaşam sürmek istememesidir. Görüldüğü gibi bağımlılık maddesel ve davranışsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Buna göre tablet, İnternet, televizyon, bilgisayar oyunları, akıllı telefon, oyun konsolları ve sosyal medya bağımlılıkları, teknoloji bağımlılığı kapsamına girerken, teknoloji bağımlılığı da davranışsal bağımlılık kabul edilmektedir (Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı [TBM], 2015). Başka bir tanım uyarınca bağımlılık, bir işi veya eylemi yaptığında rahatlatma, engellendiğinde ise huzursuzluk hissetme veya güçlü bir yapma arzusunun ortaya çıkması ve bu eylemden elde edilen doyum düzeyi ile karakterizedir (Hazar, 2011). Teknoloji bağımlısı olan birey, teknolojik araçların kullanımında kontrolünü kaybetmekte, ölçsüz kullanmakta ve kullanmadığı zamanlar yoksunluk yaşamaktadır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2018a). Sosyal medya bağımlılığı ise “sosyal medya ve teknolojiyi kullanmada kişinin iradesini kaybetmesi, kendini denetleyememesi, teknoloji ve sosyal medya kullanmadan bir yaşam sürdürememesi hâli” olarak tanımlanmaktadır (TBM, 2015). Bununla birlikte sosyal medya bağımlılık belirtileri ve kullanım seviyelerine bağlı olarak ortaya çıkabilecek olumsuzluklar hâlen tam olarak belirlenememiştir (Pelling ve White, 2009). Bu anlamda bireylerin özel, okul ve iş yaşamlarını etkileyip çeşitli sorunlara yol açan sosyal medya bağımlılığının belirtilerini ve sonuçlarını belirlemeye ve açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar değerli görülmektedir (Taş, 2017).

Bir eylem bağımlılık hâline gelmeden önce bazı belirtilerle kendini göstermektedir. Buna göre aşırı İnternet kullanımının belirtileri de diğer kimyasal veya kimyasal olmayan bağımlılıkları teşhis etmek için kullanılan kriterler ile tanımlanabilir. Benzer şekilde sosyal medya bağımlılığının da kimyasal olmayan bağımlılık türlerinden biri olarak kontrollü kullanımı kaybetmek üzerinden ele alınabileceği belirtilmektedir (Echeburúa ve de Carrol, 2010). Bu yaklaşım, sosyal medya bağımlılığının da diğer bağımlılık türlerinin nedenleri ile ortak yönleri bulunduğu kabulünü de beraberinde

getirmektedir (Tutkun-Ünal, 2015). Nitekim Young (1998) kumar oynama kriterlerini temel alarak İnternet bağımlılığı ile ilgili kriterleri belirlemeye çalışmış ve nihayet şu kriterleri tespit etmiştir: Aşırı zihinsel meşguliyet; doyuma ulaşmak için daha fazla kullanma ihtiyacı hissetme; kullanımı azaltmaya, bırakmaya veya ara vermeye yönelik başarısız girişimlerde bulunma; kullanımı azaltmaya veya bırakmaya çalışırken yoksunluk yaşama (huzursuz, karamsar, depresif veya sinirli olma); amaçlanandan daha fazla kullanma; çevre ile ilgili problemler yaşama (ilişki, iş, eğitim veya kariyer fırsatı kaybetme, tehlikeye ve riske atma); kullanımı gizlemek için aile veya arkadaşlara yalan söyleme; problemlerden kaçmak veya disforik (duygu durum) ruh hâlini (çaresizlik, suçluluk, endişe, depresyon) rahatlatmak için kullanma.

Amerikan Psikiyatri Birliğinin (APA, 2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders [DSM-5], 2013), İnternet oyun bağımlılığı kesinleşmemiş bir bozukluk olarak kabul edilmekle birlikte, sosyal medya bağımlılığı herhangi bir statüye sahip değildir. Bu belirsizlik, sosyal medya bağımlılığını belirleme çalışmalarına engel olmaktadır. Hâlbuki sosyal medya kullanım sıklığının ve yoğunluğunun belirlenmesi, bu alanda yapılacak çalışmalar için önemli kabul edilmektedir (van den Eijnden ve ark., 2016). Bilindiği gibi bir oyun oynama davranışının bağımlılık olarak tanımlanması için söz konusu davranışın Amerikan Psikiyatri Birliğinin (APA, 2013) yayımladığı DSM 5'in İnternet Oyun Bağımlılığı kriterlerine uymasına bağlıdır (Griffiths, 1996, 2000, 2005; Kuss ve Griffiths, 2011; Pelling ve White, 2009; Pontes ve Griffiths, 2016). Bu kriterler; (i) bireyin zihninin sürekli İnternet oyunları ile meşgul olması, (ii) İnternet kullanımı engellendiğinde veya durdurulduğunda rahatsız edici duygu ve/ veya fiziksel yoksunluk belirtilerinin (huysuzluk, sinirlilik) ortaya çıkması, (iii) İnternet oyununda daha fazla zaman harcaması, kullanım süresinin sürekli olarak artması (tolerans), (iv) İnternet oyun kullanımını kontrol etmek istese de girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması, (v) olumsuz psikososyal sorunlara rağmen aşırı İnternet kullanımının devam etmesi, (vi) İnternet oyun kullanımı dışındaki ilgi alanlarına, önceki hobilerine ve eğlenceye vakit ayıramaması, İnternet oyun kullanımının tek önemli etkinlik hâline gelmesi, (vii) olumsuz/ negatif bir duygu durumundan kurtulmak veya kaçınmak için İnternet oyununu kullanması, (viii) İnternet oyunlarının kullanım süresi ile ilgili aile üyelerini, terapistleri veya başkalarını aldatması veya onlara yalan söylemesi, (ix) İnternet oyunlarından zaman ayıramadığı için önemli bir ilişkisini, iş, eğitim veya kariyer şansını riske atması veya kaybetmesi, anne baba veya diğer aile fertleri ile çatışma yaşaması olarak belirlenmiştir (Pontes ve Griffiths, 2016).

Lemmens, Valkenburg ve Peter (2009) DSM'de tanımlanan bağımlılığın neden olduğu problemlere atıfta bulunarak bireyin bağımlılık nesnesini okul, iş ve sosyal çevre gibi etkilere tercih etmesinin içsel çatışma ve kontrolü kaybetmiş öznel duygular gibi problemler ortaya çıkardığını ifade etmişlerdir. Örneğin, Güney Kore'de yapılan bir araştır-

maya göre İnternet bağımlılığı iş kaybı, boşanma, finansal borç ve akademik başarısızlık gibi olumsuz patolojik sonuçlara yol açmaktadır (Whang, Lee ve Chang, 2003). Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]) uzmanları, Türkiye’de yapılan “Bağımlılık Davranışlarının Halk Sağlığına Etkileri” başlıklı çalışmada teknoloji bağımlılığını hastalık, önleme, koruma, tedavi ve rehabilitasyon açısından değerlendirerek online oyun ve online kumar oynama bağımlılığını “ruh sağlığı problemi/ davranış bozukluğu” olarak kabul etmişlerdir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2018b).

Sosyal medya kullanım oranlarındaki hızlı artışın nedenlerini ve sosyal medya kullanımını sonucunda ortaya çıkabilecek psikososyal etkilerini belirlemeye yönelik yapılmış çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Oysa bu alanda yapılacak olan çalışmaların, psikososyal problemler ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemleri saptama noktasında ebeveynlere, eğitimcilere, psikologlara yol gösterebileceği ve alana değerli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Örneğin, Pelling ve White (2009) tarafından yapılan çalışmada aşırı derecede sosyal medya kullanımında tutum ve öz kimliğe dayalı faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Bu ve benzeri çalışmalardan elde edilen bulgular, bireylerin aşırı derecede sosyal medya kullanımı veya bağımlılık eğilimlerini değiştirmeyi amaçlayan önlemler belirlenirken önemli ipuçları sunabilir. Ancak bu alanda yapılacak çalışmaların sayısının ve alanyazına katkısının artması için öncelikle bireylerin sosyal medya bağımlılığını psikometrik açıdan belirlemeye ve değerlendirmeye yönelik kullanışlı, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bireylerin yaşamının hemen her alanını etkileyen ve günlük yaşamlarında önemli bir yer işgal eden teknoloji, İnternet, Facebook, mobil telefon, televizyon, bilgisayar, dijital ve bilgisayar oyunlarının kullanımıyla ilgili çok sayıda ölçek geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu konu bağlamında yapılan ilk araştırma olarak Young’ın (1998) İnternet Bağımlılığı Ölçeği karşımıza çıkmaktadır. Aynı kapsamda ülkemizde geliştirilen veya ülkemize uyarlanan *akıllı telefon bağımlılığı* (Fidan, 2016; Kwon, ve ark., 2013; Noyan ve ark., 2015), *bilgisayar ve dijital oyun bağımlılığı* (Ayas, Çakır Balta ve Horzum, 2011; Horzum, Ayas ve Çakır Balta, 2008; Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2009; Yalçın Irmak ve Erdoğan, 2015), *Facebook bağımlılığı* (Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pallesen, 2012; Seferoğlu ve Yıldız, 2013), *İnternet bağımlılığı* (Arıca, Dinç, Yay ve Griffiths, 2018; Brian ve Wiemer-Hastings, 2005; Ferraro, Caci, D’amico ve Blasi, 2006; Günüş, 2009; Günüş ve Kayri, 2010; Kayri ve Günüş, 2009; Koçer, 2012; Kutlu, Savcı, Demir ve Aysan, 2015; Pontes ve Griffiths, 2016; Young, 1998), *televizyon bağımlılığı* (Balantekin, 2009) ölçekleri bulunmaktadır. Sosyal medyaya yönelik olarak ise *sosyal ağ kullanım düzeyini* (Doğan ve Karakaş, 2016; Toraman, 2013), *sosyal paylaşım ağlarında konum belirlemeyi* (Arslan ve Kırık, 2013), *sosyal medya kullanım amacını* (Acun, Yücel, Belenkuyu ve Keleş, 2017; Erol ve Hassan, 2014), *sosyal medya tutumunu* (Otrar ve Arın, 2015), *sosyal medya ve aile içi iletişime etkisini* (Demir, 2016) ve *sosyal medya bağımlılık eğilimleri-*

ni (Wilson, Fornasier ve White, 2010) saptamak üzere farklı ölçeklerin geliştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de sosyal medya bağımlılığını belirlemeye yönelik üç ölçeğe rastlanmıştır. Bunlardan birincisi van den Eijnden ve arkadaşları (2016) tarafından 10-17 yaş ergenler için geliştirilen ve Taş (2017) tarafından da Türkçeye uyarlanan Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği’dir (The Social Media Disorder Scale). Bu ölçek, Türkçeye uyarlanmasının sadece lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmesinin yanı sıra “Evet” ve “Hayır” şeklinde cevaplanması sebebiyle istatistiksel sınırlılıklar içermektedir. İkinci ölçek, Tutgun-Ünal (2015) tarafından geliştirilen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği’dir. Bu ölçek geliştirilirken 17-45 yaş aralığındaki bireyler örnekleme alınmıştır. Üçüncü ölçek ise Ayğar ve Uzun (2018) tarafından geliştirilen ve üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığını ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Ancak yapılan literatür taraması neticesinde hem ortaokul hem de lise öğrencilerinin, başka bir ifade ile ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş Likert türü bir ölçek bulunmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada sosyal medya bağımlılığı alanında yapılacak araştırmalarda kullanılacak, DSM-5 kriterlerine uygun, geçerli, güvenilir ve kullanışlı bir alternatif ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

## Yöntem

### Araştırmanın Deseni

Araştırmada, ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığını kullanışlı, geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçmek amacıyla Likert tipi ölçek geliştirme çalışması yürütülmüştür. Likert tipi ölçekler, bireyin bir duruma, olaya ve görüşe katılma derecesini belirlemeyi (Seçer, 2015) ve birey hakkında bilgi toplamayı amaçlayan bir tutum ölçeği tipidir (Özdamar, 2016; Tezbaşaran, 2008). Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için nicel araştırma desenlerinden tarama desen tercih edilmiştir. Tarama türü araştırmalar, evrene ait özellikler hakkında bilgi toplamak için kullanılan araştırma desenlerinden biridir (Neuman, 2017).

### Çalışma Grubu

Ergenlerin sosyal medya araçlarının kullanımı için giderek daha fazla zaman harcaması, fiziksel ve sosyal gelişimleri bakımından çeşitli olumsuzlukları beraberinde getirmiştir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2018a). Buradan hareketle ergenlerin sosyal medya kullanımının bağımlılık düzeyinde olup olmadığını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmek istenmiştir. Ölçek taslak formu araştırmacılar tarafından 2018 itibarıyla Pendik İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki devlet ortaokul ve liselelerinde öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanmıştır. Bilindiği gibi ortaokul ve liselerde öğrenim görmekte olan öğrenciler ortalama 11-18 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu yaş grubu ise gelişim psikolojisinde ergen olarak kabul edilmektedir (Ku-

laksızoğlu, 2001). Çalışma grubu belirlenirken “uygun örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme hedeflenen örneklem büyüklüğünü elde etmek amacıyla ölçme aracına cevap verecek en yakın ve en uygun (Robson, 2017) veya ulaşılabilir ve gönüllü bireylerin seçildiği yöntemdir (Shaughnessy, Zechmeister ve Zechmeister, 2016). Araştırmada iki çalışma grubu belirlenmiştir.

**Çalışma Grubu I.** Çalışmanın birinci grubunu, açımlayıcı faktör analizi için belirlenen 2 ortaokul ile 3 lisede öğrenim görmekte olan 500 öğrenci oluşturmuştur. 500 öğrenciye dağıtılan taslak ölçeğin 481’i geri toplanabilmiş, 42 ölçek çeşitli nedenlerden (eksik ve boş) dolayı analiz dışı bırakılmış ve 439 ölçek analize dâhil edilmiştir. Çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1  
*Faktör Analizi Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler*

Değişkenler	Gruplar	f	Yüzde
Cinsiyet	Kız	227	51,7
	Erkek	212	48,3
Sınıf seviyesi	5. sınıf	22	5,0
	6. sınıf	67	15,3
	7. sınıf	63	14,4
	8. sınıf	78	17,8
	9. sınıf	57	13,0
	10. sınıf	86	19,6
	11. sınıf	39	8,9
Okul Türü	Ortaokul	230	52,4
	Lise	209	47,6
<b>Toplam</b>		439	%100

Tablo 1 incelendiğinde açımlayıcı faktör analizi için verilerin toplandığı katılımcıların 227’sinin kız (%51,7) ve 212’sinin erkek (%48,3) öğrenciden oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya 230’u ortaokul ve 209’u liselerden olmak üzere ortaokul 5. sınıftan lise 12. sınıfa kadar tüm sınıf seviyelerinden toplam 439 öğrenci katılmıştır. Bu öğrenciler 11-18 yaş aralığında bulunmaktadır.

**Çalışma Grubu II.** Doğrulayıcı faktör analizi çalışmasına 2 ortaokul ve 3 lisede öğrenim görmekte olan 200 öğrenci katılmıştır. Ancak 5 ölçek eksik olduğu için analize alınmamıştır. 195 öğrenciden oluşan çalışma grubuna ait demografik verilerin dağılımı Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

*Doğrulamalı Faktör Analizi Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler*

Değişkenler	Gruplar	f	Yüzde
Cinsiyet	Kız	96	49,2
	Erkek	99	50,8
Sınıf seviyesi	5. sınıf	20	10,3
	6. sınıf	28	14,4
	7. sınıf	28	14,4
	8. sınıf	18	9,2
	9. sınıf	57	29,2
	10. sınıf	14	7,2
	11. sınıf	20	10,3
Okul Türü	Ortaokul	94	48,2
	Lise	101	51,8
<b>Toplam</b>		195	%100

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin 96'sının (%49,2) kız ve 99'unun (%50,8) erkek; en az katılımın 12. sınıf (%5,1), en yüksek katılımın ise 9. sınıf seviyesinde (%29,2) olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya 94 ortaokul öğrencisi (%48,2) ile 101 lise öğrencisi (%51,8) katılmıştır.

### Veri toplama araçları

**Bilgi formu:** Katılımcıların cinsiyetleri, sınıf seviyeleri ve okul kademeleri hakkında bilgi edinmek amacıyla Bilgi Formu, ölçüt geçerliği için ise Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır.

**Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği (Kısa Form):** DSM-5 kriterlerine uygun olarak Anlı ve Taş (2018) tarafından geliştirilen ölçek, tek boyutlu ve 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçek beşli Likert tipi (Hiçbir zaman-1, Nadiren-2, Bazen-3, Çoğunlukla-4, Her zaman-5) bir ölçektir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan birinci düzey doğrulamalı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indekslerinin ( $X^2=2.514$ ; GFI=.97; AGFI=.95; CFI=.96; IFI=.96; RFI=.96; NFI=.94; RMR=.045; RMSEA=.054) iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.81 değerini alırken bu çalışmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.87 değerini almıştır.

### Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçek geliştirme sürecinde ilk önce literatür taranmış, “sosyal medya araçları” ve “bağımlılık türlerinin” neler olduğu belirlenmiştir. Teknoloji bağımlılığı kapsamında değerlendirilen akıllı telefon, İnternet, bilgisayar, televizyon, oyun, Facebook ve sosyal medya bağımlılığı alanında geliştirilen ve uyarlanan ölçekler incelenmiştir (Acun, Yücel, Belenkuyu ve Keleş, 2017; Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pallesen, 2012; Arıca, Dinç, Yay ve Griffiths, 2018; Arslan ve Kırık, 2013; Ayğar ve

Uzun, 2018; Ayas, Çakır ve Horzum, 2011; Balantekin, 2009; Brian ve Wiemer-Hastings, 2005; Demir, 2016; Doğan ve Karakaş, 2016; Erol ve Hassan, 2014; Ferraro, Caci, D'amico ve Blasi, 2006; Fidan, 2016; Günüş ve Kayri, 2010; Horzum, Ayas ve Çakır Balta, 2008; Günüş, 2009; Kayri ve Günüş, 2009; Koçer, 2012; Kutlu, Savcı, Demir, ve Aysan, 2015; Kwon ve ark., 2013; Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2009; Noyan ve ark., 2015; Otrar ve Argın, 2015; Pontes ve Griffiths, 2016; Seferoğlu ve Yıldız, 2013; Toraman, 2013; Tutgun-Ünal, 2015; van den Eijnden ve ark., 2016; Taş, 2017; Wilson, Fornasier ve White, 2010; Yalçın Irmak ve Erdoğan, 2015; Young, 1998). Ortaokul ve lise öğrencileri ile görüşmeler yapılarak sosyal medya kullanımı hakkındaki fikirleri alınmıştır. Araştırmacıların, ölçek geliştirme sürecinde ölçmeyi amaçladıkları yapıyı belirleyebilmek için kendilerine kılavuzluk edecek bir teorik alt yapı veya bir tanım belirlenmesi önerildiğinden (DeVellis, 2014), DSM-5 (2013) İnternet oyun bağımlılığı tanı kriterleri incelenmiş ve bu kriterler ölçeğin teorik temelini oluşturmuştur. Elde edilen veriler, geliştirilen ve uyarlanan ölçekler ve kuramsal bilgiler doğrultusunda, DSM-5 oyun bağımlılığı tanı kriterleri olarak belirlenen 9 kritere uygun 43 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddeler Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğretmenlerinin (10), Türkçe öğretmenlerinin (2), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğretmenlerinin (2) ve bağımlılık alanında çalışmalar yapan alan uzmanının (1) görüşlerine sunulmuştur. Bu uzman ve öğretmen görüşleri doğrultusunda madde havuzundan DSM-5 oyun bağımlılığı tanı kriterlerinin her birini temsil eden ve aynı anlama gelen üçer madde seçilerek 27 maddelik taslak ölçek oluşturulmuştur. Maddelerin hedef grup tarafından anlaşılır olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 30 kişilik bir öğrenci grubuna pilot uygulama yapılmıştır. Öğrencilere taslak ölçek formu dağıtılmış, maddeler tek tek okunmuş ve öğrencilerden de maddeleri tekrar okuyup anlamadıkları maddeleri işaretlemeleri istenmiştir. Pilot uygulama sonucunda maddelerin hedef grup tarafından anlaşılır olduğu görülmüştür. Faktör analizi için 439 öğrenciden oluşan çalışma grubundan veri toplanmıştır. Hangi maddelerin nihai ölçek formunda yer alacağını ve ölçeğin faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde, faktör yükü alt sınırı 0.50 alınmış ve DSM-5'in önerdiği 9 kritere göre maddeler incelenmiştir. Amerikan Psikiyatri Birliđi tarafından yayımlanan DSM-5 (2013), zihinsel hastalıklara tanı koyma ölçütlerini belirlemede uluslararası olarak kabul edilen bir kaynak olması nedeniyle madde havuzu oluşturulmasında ve faktör analizinde madde seçiminde temel ölçüt olarak alınmıştır. Nitekim alanyazında rastlanan ölçek geliştirme çalışmaları arasında madde seçiminde benzer yöntemi izleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pallesen, 2012; Anlı ve Taş, 2018). Madde seçimi, her bir kriter için o kriteri temsil edebilen bir madde düşecek şekilde, faktör yükü en yüksek olan 9 maddenin belirlenmesiyle gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle 9 bağımlılık kriterinin her biri için en uygun, içerik geçerliliğini en çok sağlayan ve faktör yük değeri en yüksek olan maddeler seçilmiştir. Belirlenen 9 madde için faktör analizi

yinelenmiş ve tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu yapının test edilmesi için tekrar veri toplanarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Ölçek taslak formu beşli Likert olarak derecelendirilmiştir (Hiçbir zaman-1, Nadiren-2, Bazen-3, Çoğunlukla-4, Her zaman-5). Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek 9 maddeden oluştuğu için ölçekten en az 9 puan, en fazla ise 45 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puan, tüm maddelere verilen cevaplara ait değerlerin toplanmasıyla hesaplanmaktadır. Ölçekten yüksek puan alınması, bireyin sosyal medya bağımlılık düzeyinin yüksek, düşük alınması ise sosyal medya bağımlılık düzeyinin düşük düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

### Verilerin Çözümlemesi

Veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Normallik Testi, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi ile Bartlett Küresellik Testi (Bartlett test of Sphericity) yapılmıştır. Bu testler sonucunda veri setinin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. DSM 5'in bağımlılık kriterleri temel alınarak belirlenen 9 madde ile tek faktörlü bir yapı elde edilmiş, madde-toplam puan korelasyon katsayısı ve ölçüt geçerlik katsayısı hesaplanmış ve bu yapıyı test etmek için birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizinde (DFA) model değerlendirilirken genel olarak ki-kare değerleri ve uyum iyiliği indeksleri göz önünde bulundurularak sağlanmaktadır (Hu ve Bentler, 1999). Bu indeksler ki-kare (Chi square;  $\chi^2$ ) test istatistiği,  $\chi^2/df$  oranı, GFI, AGFI, CFI, RMR ve SRMR'dir (Jöreskog, 2004; Schumacker ve Lomax, 2010). Modelin geçerli olması için uyum indekslerinin mükemmel uyum [ $0 \leq \chi^2/df \leq 3$ ;  $.95 \leq GFI, AGFI, CFI \leq 1.0$ ;  $0 \leq RMR, SRMR \leq .05$ ] veya kabul edilebilir uyum [ $3 < \chi^2/df \leq 5$ ;  $90 \leq GFI, AGFI, CFI < 95$ ;  $.05 < RMR, SRMR \leq .08$ ] aralığında olması önerilmektedir (Byrne, Shavelson ve Muthen, 1989; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2007).

Ölçeğin güvenirligine kanıt sunmak için Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı, madde-toplam puan ve madde-kalan puan korelasyon değerleri hesaplanmış, maddelerin alt ve üst grupları ayırt edip etmediğini tespit etmek için %27'lik üst-alt bağımsız grup *t*-Testi yapılmıştır.

## Bulgular

### Geçerlik Çalışması ile İlgili Bulgular

Analize normallik testi yapılarak başlanmıştır. Normallik testi sonucunda toplam puan çarpıklık değerinin 0.656, basıklık değerinin ise 0.423 olduğu görülmüştür. Normallik testinde en önemli kriterlerden biri basıklık ve çarpıklık değerleridir (Kalay-

cı, 2006). Çokluk, Şekerçioğlu ve Büyüköztürk'e (2012) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin  $\pm 1$  sınırları içinde kalması, verinin normal dağılım gösterdiği anlamını taşımaktadır. Bu çalışmada Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 0.958, Bartlett Küresellik Testi değerinin de 8345.031 ( $p < .000$ ) olarak çıkmasına dayanarak veri setinin faktör analizine uygun olduğuna (Tatlıdil, 2002) karar verilmiştir. 27 maddelik Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.962 olarak hesaplanmış, güvenilirlik katsayısını düşüren maddeye rastlanmamıştır. 27 madde toplanarak toplam puan elde edilmiş ve madde-toplam puan korelasyon değerlerinin incelenmesiyle korelasyon değerlerinin 0.595 ile 0.768 arasında değiştiği tespit edilmiştir ( $p < .01$ ). Tüm maddelerin toplam puan ile ilişkili olduğu görülmüştür. Taslak ölçeğin toplanabilir özellikte olup olmadığına kanıt oluşturmak amacıyla toplanamazlık (nonadditivity) testi yapılmıştır. Tablo 3'te toplanamazlık testinin sonuçları görülmektedir.

Tablo 3  
Toplanamazlık (Nonadditivity) için yapılan ANOVA Tukey Testi

	Kareler Top.	df	Kareler Ort.	F	p
Gruplar arası	9850.417	438	22.490	15.832	.000
Gruplar içi	350.097	26	13.465		
Toplanabilirlik	.097	1	.097	.114	.736

Tablo 3 incelendiğinde maddelerin birbirlerinden manidar farklılık gösterdiği ( $F=15.832$ ;  $p < .001$ ) anlaşılmaktadır. Toplanamazlık olasılığı  $p=.736$  olarak belirlenmiştir. Toplanamazlık önemsiz olduğundan ( $p > .05$ ) ölçeğin toplanabilir özellikte olduğuna karar verilmiştir (Özdamar, 2016). Taslak ölçeğin madde ortalamaları arasında manidar bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Hotelling's T<sup>2</sup> Testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4  
Hotelling's T<sup>2</sup> Testi

Hotelling's T testi karesi	F	df1	df2	p
170.085	6.168	26	413	.000

Tablo 4 incelendiğinde madde ortalamalarının birbirlerine eşit olmadığı görülmektedir ( $F=6.168$ ;  $p < .001$ ). Madde ortalamaları önemli düzeyde manidar farklılık gösterdiğinden maddelerin heterojen bir grup tarafından farklı algılandığı değerlendirilmiştir (Özdamar, 2016).

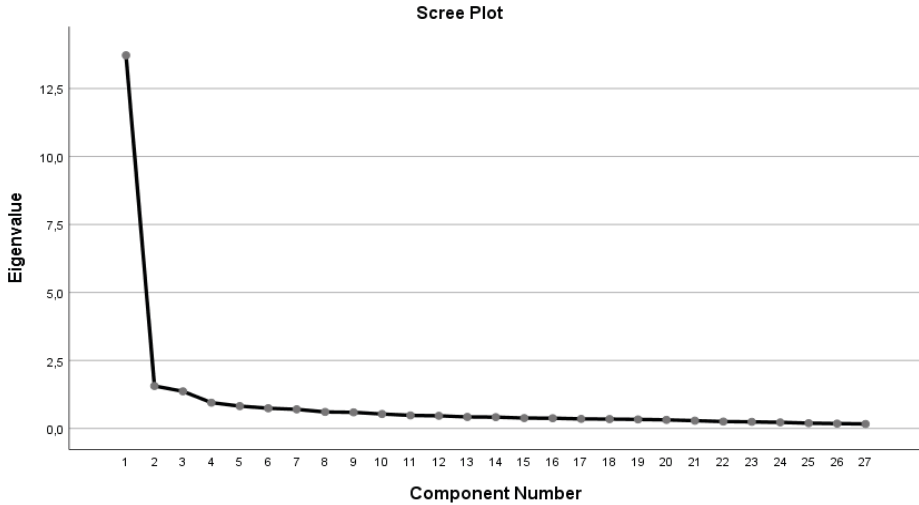
Verilerin normal dağıldığı, maddelerin ise toplanabilir ve faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Faktör analizinde, ilk olarak temel bileşenler analizi yapılmış ve maddelerin faktör yükleri belirlenmiştir. Bir maddenin faktör yükü belirlenirken faktörlerin birbirleri arasındaki varyans miktarının en az %10 düzeyinde örtüşmesinin yanı sıra ölçeğin açıkladığı toplam varyans miktarının da yüksek olması gerektiğinden maddelerin faktör yük değerlerinin alt sınır noktası en az 0.32 ve üzeri olmalıdır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bir maddenin faktör yükü, faktör tarafından

açıklanan varyans miktarını gösterdiği için faktör analizinde maddelerin faktör yük değerlerinin yüksek olması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Bu nedenle maddelerin faktör yük değerleri için alt sınır 0.50 alınmıştır. Faktör analizinde faktör yükü 0.50 ve altında olan ve birden fazla faktöre faktör yükü veren bir madde olmadığı görülmüştür. Yapılan ilk analizden elde edilen özdeğerler ve açıklanan varyans miktarları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5  
İlk Analizde Taslak Ölçekten Elde Edilen Özdeğerler ve Açıklanan Varyans Miktarları

Faktör	Özdeğer	Varyans	Kümülatif
1	13.721	50.818	50.818
2	1.560	5.780	56.598
3	1.365	5.057	61.655

Tablo 5’te birinci faktörün diğer faktörlere göre daha büyük özdeğere ve varyansa sahip olduğu görülmektedir. Birinci faktör %61,655’lik toplam varyansın %50,818’ini, ikinci faktör %5,780’ini ve üçüncü faktör %5.057’sini açıklamaktadır. Birinci faktörün açıkladığı varyans miktarı %50’den fazla, ikinci ve üçüncü faktörün açıkladığı varyans miktarı %10’dan az ve gizil yapıyı açıklamada yetersiz olduğu için ölçek tek faktörlü kabul edilmiştir (Özdamar, 2016). Başka bir ifadeyle, bu değerlere göre birinci faktör, ikinci ve üçüncü faktörleri kapsamaktadır. Ayrıca maddelerin, faktörlere dağılıp dağılmayacağı hakkında kanıt oluşturmak için Şekil 1’de verilen Scree Plot incelenmiştir.



Şekil 1. 27 Maddelik Taslak Ölçeğe ait Scree Plot.

Şekil 1’de verilen Scree Plot incelendiğinde ölçeğin tek faktörlü olabileceği görülmüştür. Bu nedenle döndürme analizi yapılmamıştır. Taslak ölçek hazırlanırken DSM-5 tanı kriterleri uyarınca yazılan maddelerin faktör yükleri incelenmiş, her kritere ait 3 madde arasından en yüksek faktör yüküne sahip maddelerin seçimine gidilmiştir. Taslak ölçekteki maddelere ait faktör yükleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6

*Maddelere ait faktör yükleri*

Madde sırası	Faktör yükü	Madde sırası	Faktör yükü	Madde sırası	Faktör yükü
M1	0.630	M10	0.580	M19	0.631
M2	0.721	M11	0.665	M20	0.687
M3	0.745	M12	0.694	M21	0.732
M4	0.696	M13	0.746	M22	0.752
M5	0.719	M14	0.770	M23	0.750
M6	0.735	M15	0.769	M24	0.727
M7	0.722	M16	0.687	M25	0.716
M8	0.751	M17	0.678	M26	0.751
M9	0.736	M18	0.688	M27	0.732

Toplam varyans: 61.655

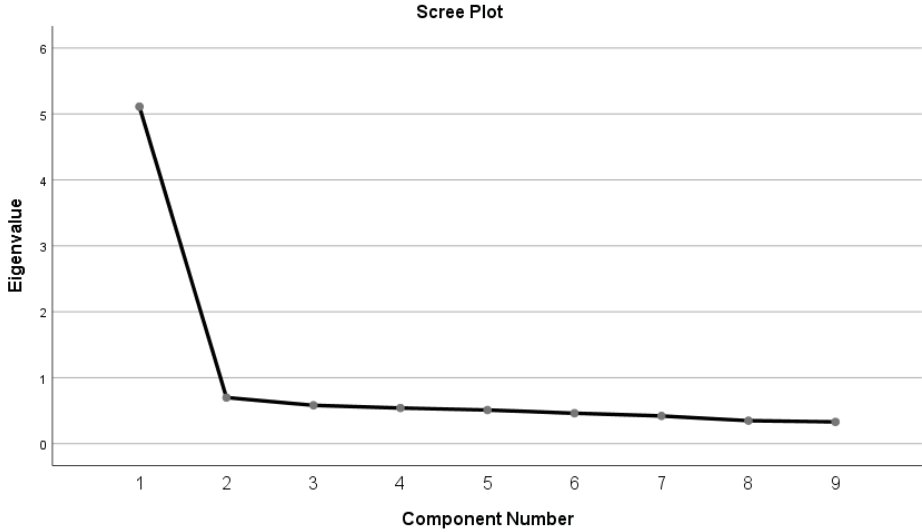
Tablo 6 incelendiğinde tüm maddelerin faktör yüklerinin 0.50’nin üzerinde olduğu görülmüştür. Faktör yükü yüksek olan maddelerin bir faktörün oluşmasına katkısının daha fazla olduğu (Özdamar, 2016) gerekçesiyle M3, M6, M8, M12, M14, M18, M21, M22 ve M26 numaralı maddeler seçilmiştir. Belirlenen bu maddelerle açım-layıcı faktör analizi tekrar edilmiş ve bu analiz sonucunda elde edilen 9 maddelik ölçeğin özdeğeri ve açıkladığı varyans miktarı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

*Son Analizde Taslak Ölçeğin Özdeğeri ve Açıklanan Varyans Miktarı*

Faktör	Özdeğer	Varyans	Kümülatif
1	5.111	56.787	56.787

Tablo 7 incelendiğinde ölçeğin tek faktörlü, özdeğerinin 5.111 ve toplam açıklanan varyansın %56,787 olduğu görülmektedir. Şekil 2 ise 9 maddelik ölçeğin Scree Plot grafiğini göstermektedir.



Şekil 2. 9 Maddelik Ölçeğe ait Scree Plot.

Şekil 2 incelendiğinde 9 maddelik yapının tek faktörlü olduğu görülmektedir. 9 maddelik ölçeğin faktör yükleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8  
Ölçeğin Madde Yükleri

Madde sırası	Madde No	Madde	Faktör Yüğü
1	M3	Sosyal medyayı kullanmadığımda sinirli, endişeli veya üzgün olurum.	.746
2	M6	Aklımda sürekli sosyal medyada yaptığım veya yapacağım etkinlikler vardır.	.756
3	M8	Sosyal medyayı çok kullandığım için sinema, tiyatro, müzik, spor gibi diğer etkinliklere veya hobilerime zamanım kalmıyor.	.775
4	M12	Sosyal medyada gezinirken “biraz daha” diyerek süreyi uzatırım.	.717
5	M14	Sosyal medya iş, okul veya aile hayatımı olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmaya devam ediyorum.	.790
6	M18	Sosyal medya kullanımımı kontrol etmeye, azaltmaya veya durdurmaya çalışırken zorlanırım.	.690
7	M21	Kendimi mutlu hissetmek için sosyal medyayı daha fazla kullanırım.	.766
8	M22	Sosyal medyada harcadığım zaman miktarını ailemden veya çevremdeki insanlardan gizlerim.	.777
9	M26	Sosyal medyada harcadığım süre yüzünden insanlarla (aile, arkadaş ve sosyal çevre) ilişkilerimde ciddi çatışmalar yaşarım.	.759
Toplam varyans			56.787

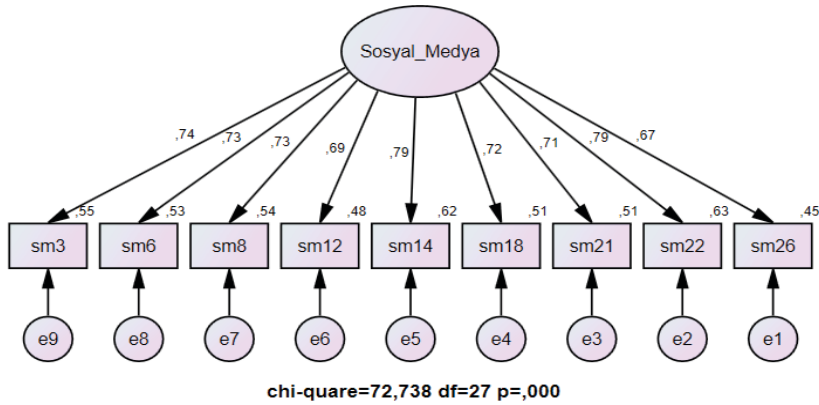
Tablo 8’de görüldüğü üzere maddelerin faktör yükleri 0.690 ile 0.790 arasında değişmektedir. 9 faktörlü yapının geçerliğine yönelik yapılan madde-toplam puan korelasyon analizi Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9  
Madde-Toplam Puan Arasındaki Korelasyonlar Katsayıları

	M3	M6	M8	M12	M14	M18	M21	M22	M26
Toplam puan	.741	.753	.769	.727	.790	.702	.767	.775	.754

\*\* $p < .01$ .

Tablo 9 incelendiğinde madde-toplam puan korelasyon değerlerinin  $r=.702$  ile  $r=.790$  arasında değiştiği ve pozitif ve anlamlı ilişki gösterdiği anlaşılmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapının doğruluğunu test etmek için yapılan birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi Şekil 3'te gösterilmiştir.



Şekil 3. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi.

Şekil 3'te doğrulayıcı faktör analizi ile test edilen yapının doğruluğu hakkında bir yargıya ulaşabilmek için uyum indekslerine bakılmıştır.  $\chi^2/sd$  oranı=2.694 değeri ile mükemmel uyum (Ki-Kare değerinin [ $\chi^2$ ], serbestlik derecesine [ $df$ ] oranı;  $72.738/27=2.694$ ); GFI=.925 değeri ile kabul edilebilir uyum; AGFI=.875 değeri ile kabul edilebilir uyum; CFI=.950 değeri ile kabul edilebilir uyum; RMR=.068 ve SRMR=.041 değerleri ile kabul edilebilir uyum seviyesinde olduğu tespit edilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizinden sonra ölçeğin ölçüt geçerliği işlemine geçilmiştir. Ölçüt geçerliği, daha önceden geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış aynı veya benzer nitelikleri ölçen bir ölçme aracının geliştirilen ölçek ile karşılaştırılmasıdır (Seçer, 2015). Ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek üzere benzer özellikleri ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olan Oyun Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında "Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği (ESMBÖ)" adıyla geliştirilen ölçek ile Oyun Bağımlılığı Ölçeği arasındaki ilişkiye ait korelasyon katsayıları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10  
Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ) ile Oyun Bağımlılığı Ölçeği Arasındaki İlişki

	N	Oyun Bağımlılığı
Sosyal Medya Bağımlılığı	195	.544**

\*\* $p < .01$ .

Tablo 10'da görüldüğü üzere Sosyal Medya Bağımlılığı ile Oyun Bağımlılığı arasında  $r=.554$  düzeyinde pozitif ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

### Güvenirlik Çalışması ile İlgili Bulgular

Ölçeğin güvenilirliğine kanıt sunmak için bakılan Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

*Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'ne ait Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı*

	Cronbach-Alfa İç Tutarlılık Katsayıları
Genel	.904

Tablo 11'de görüldüğü üzere ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.904'tür. Maddelerin birbiri ile tutarlı ve ölçek için gerekli olup olmadığına kanıt sunmak için yapılan madde-toplam ve madde-kalan korelasyon analizlerinde ulaşılan değerler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

*Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'ne ait Madde-Toplam ve Madde-Kalan Korelasyon Analizi Sonuçları*

Madde	Madde-toplam	Madde-kalan
1	.741	.669
2	.753	.678
3	.769	.701
4	.727	.639
5	.790	.721
6	.702	.525
7	.767	.693
8	.775	.702
9	.754	.682

\* $p < .01$ .

Tablo 12'de madde-toplam ve madde-kalan korelasyon katsayılarının anlamlı olduğu ( $p < .01$ ), madde-toplam korelasyon katsayılarının  $r=.702$  ile  $r=.790$  arasında ve madde-kalan korelasyon katsayılarının  $r=.525$  ile  $r=.721$  arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 13

*Bağımsız Grup t-Testi (Independent Samples t Test) Sonuçları*

Madde	Grup	N	Ort	ss	t	sd	p
1	Alt	119	1,092	0,291	18.952	236	.000
	Üst	119	3,193	1,174			
2	Alt	119	1,134	0,503	22.195	236	.000
	Üst	119	3,529	1,064			
3	Alt	119	1,084	0,308	21.274	236	.000
	Üst	119	3,319	1,104			
4	Alt	119	1,202	0,645	19.913	236	.000
	Üst	119	3,546	1,110			
5	Alt	119	1,084	0,308	24.510	236	.000
	Üst	119	3,538	1,048			
6	Alt	119	1,168	0,493	20.626	236	.000
	Üst	119	3,437	1,094			
7	Alt	119	1,193	0,474	23.579	236	.000
	Üst	119	3,563	0,988			
8	Alt	119	1,092	0,344	24.385	236	.000
	Üst	119	3,571	1,054			
9	Alt	119	1,050	0,255	21.977	236	.000
	Üst	119	3,269	1,071			
Toplam puan	Alt	119	10,101	1,434	37.464	236	.000
	Üst	119	30,966	5,903			

Maddelerin alt ve üst grupları ayırt etmedeki başarısına kanıt sunmak amacıyla çalışma grubu %27'lik alt ve üst gruplara ayrılmış, puanlar küçükten büyüğe sıralanmış ve bağımsız grup t testi analizi yapılmıştır. %27'lik alt ve üst bağımsız grup t testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde alt ve üst gruplar arasında manidar fark olduğu ( $p < .01$ ), maddelerin %27'lik alt ve %27'lik üst grupları ayırt ettiği, bu manidar farkın üst grup lehine olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile alt ve üst gruplar maddeleri farklı algılamaktadır.

### Sonuç ve Tartışma

Teknoloji, hayatı kolaylaştırması (Özgenel, Baydar ve Çalışkan Yılmaz, 2018) ve eğlence sağlaması gibi birçok özelliği sayesinde insan hayatının vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Ancak faydalarının yanında bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle ergenler, yeni teknolojileri ve bu teknolojilerin beraberinde getirdiği sosyal medya araçlarını hızla benimseyen, ancak muhtemel olumsuz etkilerine karşı daha savunmasız bir grup olarak kabul edilmektedir. Ergenler arasında kullanımı hızla artan ve yoğun bir şekilde kullanılan sosyal medya araçlarının ergenlerin psikososyal gelişimi için rahatsız edici olması beklenmektedir (Valkenburg ve Peter, 2011). Bu nedenle sosyal medya kullanımının bağımlılık düzeyinde olması bireysel, aile ve toplumsal olarak çok ciddiye alınması gereken bir konudur. Çünkü sosyal medya araçlarının hepsinin sağlıklı ortamlar sunduğunu söylemek pek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başta yetişkinler, aileler, eğitimciler, psikologlar, sosyal medya dünyasından haberdar olarak çocukların ve ergenlerin uygunsuz içeriklere (siber zorbalık, çevrimiçi taciz, cinsel içerikli mesaj, video veya resim paylaşımı, vb.) maruz kalmamaları için onları sosyal medyayı sağlıklı bir şekilde kullanmaya teşvik etmeli ve gözlemlemelidir (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011).

Alanyazında yeni bir bağımlılık türü olarak tanımlanmaya çalışılan sosyal medya bağımlılığı bir problem olarak ele alınmaya başlamıştır (van den Eijnden, Lemmens ve Valkenburg, 2016). Özellikle ergenler arasında kullanımının gün geçtikçe artması ile bağımlılık oluşmakta ve bu bağımlılığın bir sonucu olarak olumsuz psikososyal durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bireyin bir davranışının bağımlılık olup olmadığını belirlemek için DSM-5 kriterleri esas alınmaktadır. Örneğin, Andreassen, Torsheim, Grunborg ve Pallesen (2012) Bergen Facebook Bağımlılık Ölçeği'ni, Pontes ve Griffiths (2016) İnternet Bağımlılığı Ölçeği'ni, Anlı ve Taş (2018) Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği'ni DSM kriterlerini temel alarak geliştirmişlerdir. Benzer şekilde van den Eijnden ve arkadaşları da (2016) Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'ni geliştirirken aynı kriterleri kullanmışlardır. van den Eijnden ve arkadaşları (2016) Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin hem 27 maddelik uzun formunu hem de 9 maddelik kısa formunu geliştirmişlerdir. Ancak bu ölçek "evet" ve "hayır" şeklinde derecelendirildiğinden araştırmacılar ve istatistiksel analizler açısından bazı sınırlılıklar oluş-

turmaktadır. Tutgun-Ünal (2015) tarafından geliştirilen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ise üniversite öğrencilerine yönelik bir ölçektir. Belirtilen yetersizlik ve sınırlılıklar nedeniyle ergenlerin sosyal medya bağımlılıklarını ölçebilecek bir ölçme aracına gereksinim duyulmuş ve bu araştırmanın amacı DSM-5 tanı kriterlerini temel alarak ergenlerin sosyal medya bağımlılıklarını belirlemeye yönelik kullanışlı, geçerli ve güvenilir Likert türü bir ölçek geliştirmek olarak tanımlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ölçekteki maddelerin ölçülmek istenen içeriği temsil edebilmesi (Seçer, 2015), başka bir ifade ile kapsam geçerliği için yapılan alanyazın taramasıyla aynı veya benzer bağlamda geliştirilen diğer ölçme araçları incelenmiş ve ulaşılan sonuçlara dayanarak 43 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Alanyazın taramasının yanı sıra görüşlerine başvuru uzmanlardan ve öğretmenlerden gelen geri bildirimlerin de dikkate alınmasıyla madde sayısının 27 olmasına karar verilmiştir.

Faktör analizine geçmeden önce taslak ölçekten toplanan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan normallik testinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin  $\pm 1$  sınırları içinde olduğu görülmüştür. Verilerin normalliğini değerlendirme kriterlerinden biri olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin  $\pm 1$  aralığında olması (Büyüköztürk, 2012; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012), toplanan verilerin normal dağılım gösterdiğine kanıt olarak sunulabilir. Ayrıca faktör analizine başlayabilmek için KMO değerinin minimum 0.60 olması ve Barlett Küresellik Testi'nde " $p$ " değerinin anlamlı çıkması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Buna göre taslak ölçeğin KMO değerinin 0.95 ve Bartlett Küresellik Testi değerinin de anlamlı ( $p < .000$ ) olduğu tespit edilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde taslak ölçekteki maddeler için madde analizi yapılarak ölçeğe katkısı iyi olan maddelerin seçilmesi, ölçeğin geçerliğini sağlamada önem taşımaktadır (Erkuş, 2014; Özgüven, 2015). Bu amaç doğrultusunda 27 maddenin güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve genel güvenirlilik katsayısını düşüren bir maddenin olmadığı saptanmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin analiz edilmesi için puanların toplanabilir olması ve normal dağılım göstermesi gerekmektedir (Özdamar, 2016). Taslak ölçeğin maddelerinin toplanabilir olup olmadığını belirlemek için yapılan Nonadditivity testi sonucunda 27 maddenin toplanabilir olduğu görülmüştür. Madde analizi için madde-toplam puan arasındaki korelasyon incelenmiş ve tüm maddelerin toplam puan ile ilişkili olduğu görülmüştür. Madde-toplam puan korelasyonu, bir maddenin ölçülmek istenen özelliği ne derece ölçtüğü hakkında bilgi veren geçerlik indeksine katkı sunar (Cohen ve Swerdlik, 2015). Madde ortalamalarının manidar farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Hotelling's  $T^2$  Testi sonucuna göre maddeler heterojen bir grup tarafından farklı algılanmaktadır (Özdamar, 2016). Madde analizinin ardından açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Geçerlik, ölçme aracının ölçülmek istenen özelliği ölçüp ölçmediği konusunda bilgi verir (Thorndike ve Thorndike-Christ, 2017). Geçerlik için ölçme aracının amaçladığı özellikle ilgili varsa boyutlarını ve faktör sayısını tespit edebilmek için Açıklayıcı Fak-

tör Analizi (AFA) yapılır (Brown ve Moore, 2013). Açımlayıcı faktör analizi, ölçekteki maddeleri benzerliklerine göre alt boyutlara toplayan bir yöntemdir (Seçer, 2015). Açımlayıcı faktör analizinde alanyazında geliştirilen mevcut ölçekler incelenmiştir. Söz konusu ölçeklerin geliştirilmesinde de DSM kriterlerinin temel alındığı ve bu kriterler uyarınca oluşturulan maddeler arasından temsil gücü en yüksek olan maddeler seçilmiştir (Andreassen, Torsheim, Grunborg ve Pallesen, 2012; Anlı ve Taş, 2018). Bu araştırma kapsamında yapılan açımlayıcı faktör analizinde 27 maddenin faktör yükü değerlerinin 0.50'nin üzerinde olduğu görülmüş, bu maddelerden DSM kriterlerinin her birini temsil eden ve faktör yükü değeri en yüksek olan birer madde seçilmiştir. Böylece belirlenen 9 madde için tekrar açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve 9 maddeli ve tek faktörlü yapının toplam varyansın 56,787'sini açıkladığı saptanmıştır. Özdamar'a (2016) göre sosyal bilimlerde toplam açıklanan varyans %40'ın üstünde olması yeterli seviyeye ulaştığı kabul edilir. AFA ile belirlenen 9 maddeli tek faktörlü yapının doğruluğunu kontrol etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır (Byrne, 2012). Doğrulayıcı faktör analizi için yeniden veri toplanarak açımlayıcı faktör analizindeki yapı test edilmiş, uyum indekslerine göre [ $\chi^2/df=2.694$ ; GFI=.92; AGFI=.87; CFI=.95; RMR=.06; SRMR=.04] elde edilen yapının iyi uyum gösterdiği (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2011; Şimşek, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2007) tespit edilmiştir. Ölçeğin, ölçüt geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçüt geçerliği, daha önceden geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış aynı veya benzer nitelikleri ölçen bir ölçme aracının geliştirilen ölçek ile karşılaştırılmasıdır (Seçer, 2015). Ölçeğin, ölçüt geçerliğini sağlamak amacıyla ölçüt alınan Oyun Bağımlılığı Ölçeği ile orta düzeyde pozitif ilişkide olduğu görülmüştür.

Araştırmacıların ölçek geliştirirken göz önünde bulundurmaları gereken en kritik hususlardan biri, geliştirilen ölçeğin toplam varyans içerisindeki hata oranını azaltarak gerçek varyansın oranını arttırmasıdır (Cohen ve Swerdlik, 2015). Bu amaçla ölçeğin güvenilirliği hesaplanmaya çalışılmıştır. Güvenirlik, ölçme aracının her uygulandığında aynı veya benzer sonuçlar elde edilmesidir. Dolayısıyla güvenilirlik, ölçme aracından elde edilen puanların tutarlılığı ve tekrarlanabilirliği hakkında fikir sunmaktadır (Thorndike ve Thorndike-Christ, 2017). Testin güvenilirliği arttıkça hata oranı azalır (Seçer, 2015) veya hata oranı azaldıkça güvenilirlik artar (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, maddelerin ölçeğe konu olan özelliği ölçüp ölçmediği hakkında araştırmacıya kanıt sunar (Tezbaşaran, 2008). Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur. Maddelerin toplam puan üzerindeki etkisini hesaplamak için ise madde-toplam ve madde-kalan korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon, iki veya daha fazla veri seti arasındaki ilişki hakkında bilgi verir (Best ve Kahn, 2017). Maddeler arasındaki korelasyon, ölçekteki maddelerin birbiri ile tutarlı (Cohen ve Swerdlik, 2015) ve güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Özgüven, 2015). Madde-kalan ve madde-toplam arasındaki korelasyon katsayılarının orta dü-

zeyde, anlamlı ve pozitif yönde olduğu görülmüştür. Ölçek maddelerinin her birinin ayırt edici olup olmadığını ortaya koyabilmek, alt ve üst grupları birbirinden ayırt etmek ve gruplar arasında kıyaslama yapabilmek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2004; Baker, 2016) sonucuna göre maddelerin %27'lik alt ve üst grupları ayırt ettiği tespit edilmiştir. Ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini değerlendirmek amacıyla yapılan ölçek geliştirme çalışmaları ve analizleri sonucunda Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin (ESMBÖ) kullanışlı, geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, ölçeğin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ) ile ilgili ileride yapılacak araştırmalarda, bu ölçeğin tanı koyma amacıyla geliştirilmediği ve test-tekrar test uygulamasının yapılmadığı unutulmamalıdır. Bu çalışmada kolay örnekleme yöntemi kullanılmış olup ileride yapılacak çalışmalarda seçkisiz örneklem kullanılması önerilebilir. Ölçeğin Türkiye genelinde ve uluslararası alanlarda kullanılabilmesi için gelecekte yapılacak çalışmalarda doğrulayıcı faktör analizi ile geçerliği sınanabilir ve ölçüm tutarlılığına kanıt sunmak üzere güvenirlilik katsayısı hesaplanabilir.

#### **Bildirimler**

- Bu makalede çıkar çatışması olmadığı bildirilmiştir.
- Yazar, bu çalışma için finansal destek almamıştır.

**Research Article**

## Social Media Addiction Scale for Adolescents: Validity and Reliability Study

Mustafa Özgenel<sup>1</sup>  
*Istanbul Sabahattin Zaim  
University*

Ömer Canpolat<sup>2</sup>  
*Ministry of National  
Education*

Halil Ekşi<sup>3</sup>  
*Marmara University*

### Abstract

Nowadays, technology and Internet use has been increasing, and this increase brings along social, psychological, and physical problems. Social media addiction is one of the problems that arise from intensive Internet and technology use. This study aims to develop a Likert-type scale for identifying adolescents' social media addiction levels. The research data have been collected from public middle and high school students, 439 students for the exploratory factor analysis and 195 students for the confirmatory factor analysis. In the process of developing the scale, opinions have been received from 10 school counselors, two Turkish language teachers, two computer and instructional technologies teachers, and one expert in the field of addiction. A 9-item, one-factor structure has been obtained as a result of the exploratory factor analysis and 27-item draft scale. The obtained structure has been tested using exploratory factor analysis. The 9-item, one-factor scale explains 56.8% of the total variance. A positive, moderate correlation has been determined for the Social Media Addiction with the Game Addiction as a result of the correlation analysis performed for the purpose of determining the scale's validity. Cronbach's Alpha of reliability for the scale has been calculated as 0.904.

### Keywords

Addiction • Social media • Social media addiction

\* This is an extended abstract of the paper entitled "Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve Güvenlilik Çalışması" published in *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*.

1 **Correspondence to:** Mustafa Özgenel (PhD), Faculty of Education, Istanbul Sabahattin Zaim University, Istanbul Turkey. Email: mustafa.ozgenel@izu.edu.tr

2 Ministry of National Education, Computer Education and Instructional Technology, Istanbul Turkey. Email: omercanpolat@gmail.com

3 Faculty of Education, Marmara University, Istanbul Turkey. Email: halileksi@marmara.edu.tr

**To cite this article:** Özgenel, M., Canpolat, Ö., & Ekşi, H. (2019). Social Media Addiction Scale for Adolescents: Validity and reliability study. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6, 631–664. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2019.6.3.0086>

A number of studies have focused on developing scales on concepts such as the Internet, Facebook, mobile phones, television, computers, digital and video game addiction, and technology addiction, which have gained a place in every sphere of life. Young's (1998) study on the Internet Addiction Scale was the first study conducted in this context. Likewise, scales have been developed in Turkey or adapted to Turkish on topics like smartphone addiction (Fidan, 2016; Kwon, et al., 2013; Noyan et al., 2015), computer and digital game addiction (Ayas, Çakır Balta, & Horzum, 2011; Horzum, Ayas, & Çakır Balta, 2008; Lemmens, Valkenburg, & Peter, 2009; Yalçın Irmak, & Erdoğan, 2015), Facebook addiction (Andreassen, Torsheim, Brunborg, & Pallesen, 2012; Seferoğlu & Yıldız, 2013), Internet addiction (Arıcak, Dinç, Yay, & Griffiths, 2018; Brian & Wiemer-Hastings, 2005; Ferraro, Caci, D'amico, & Blasi, 2006; Günüş, 2009; Günüş & Kayri, 2010; Kayri & Günüş, 2009; Koçer, 2012; Pontes & Griffiths, 2016), and television addiction (Balantekin, 2009). Furthermore, several scales are found in the literature in terms of social media that have been conducted for the purpose of determining social network usage levels (Doğan & Karakaş, 2016; Toraman, 2013), location sharing on social networks (Arslan & Kırık, 2013), purposes for using social media (Acun, Yücel, Belenkuyu, & Keleş, 2017; Erol & Hassan, 2014), social media attitude (Ortar & Argın, 2015), social media and inter-family communication (Demir, 2016), and social media addiction tendencies (Wilson, Fornasier, & White, 2010). However, only three studies are found to have been conducted in Turkey for determining social media addiction. The first scale is the Social Media Disorder Scale developed by Van den Eijnden et al. (2016) for adolescents 10-17 years old and adapted to Turkish by Tas (2017). The scale was implemented over high school students and is limited due to its Yes/No answers. The second scale, the Social Media Addiction Scale, was developed by Tutgun-Ünal (2015) by including individuals between 17 and 45 years old in the sample. The third scale was developed by Ayğar and Uzun (2018) for the purpose of assessing university students' social media addiction. As a result of the literature review, however, no Likert-type scale was found to have been developed for determining the social media addiction levels of both middle school and high school students; in other words, no scale of this type exists for adolescents. In this context, this study aims to develop an assessment tool for use in research studies conducted in the field of social media addiction that are valid, reliable, and practical and that conform to the DSM-5 criteria.

## Method

### Research Design

The main focus of this study is to develop a Likert type scale for practically, validly, and reliably assessing middle school and high school students' social media addiction levels. The survey design has been employed as a quantitative research method to accomplish this research study's objective. Survey design is a type of research design used to collect information on the study's universe (Neuman, 2017).

## Study Group

The researchers implemented the draft scale form over students studying in public middle schools and high schools within Pendik District's National Education Directorate in 2018. These students are between 11 and 18 years old. The study includes two study groups.

**Study Group I.** The first study group consists of 227 female (51.7%) and 212 male students (48.3%). In total, 439 students - 230 secondary school and 209 high school students- participated in the study in the range of 5<sup>th</sup>-grade and 12<sup>th</sup>-grade. The students were between 11 and 18 years old.

**Study Group II.** The second study group consists of 96 female (49.2%) and 99 male (50.8%) students. The findings show seniors to have the lowest participation rates and freshmen to have the highest participation rates. The study includes 94 middle school students (48.2%) and 101 high school students (51.8%).

## Data Collection Tools

**Information Form.** An information form has been used for collecting information on participants' gender, grade level, and school level.

**Game Addiction Scale for Adolescents (Short Form).** This scale, developed by [Anlı and Taş \(2018\)](#) in line with DSM-5 criteria, is comprised of one dimension and nine items. The scale is a 5-point Likert-type scale (1-Never, 2-Rarely, 3-Sometimes, 4-Very Often, 5-Always) with its Cronbach's alpha of reliability having been calculated as 0.87.

## Scale Development Process

Firstly in the scale development process, a literature review has been conducted and the mediums of social media and addiction types specified. Scales developed and adapted in the field of technology addiction on things such as smartphones, the Internet, computers, television, games, Facebook, and social media addiction have been examined. Interviews were carried out with middle school and high school students to receive their opinions on the social media use. The diagnostic criteria from the fifth edition of the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders ([DSM-5, 2013](#)) have been analyzed. These criteria set the foundation of the study's theoretical background. In light of the collected data, developed and adapted scales, and theoretical knowledge, an item pool consisting of 43 items appropriate to the nine established diagnostic criteria have been formed. Opinions have been received from 10 school counselors, two Turkish language teachers, two computer and instructional technologies teachers, and one expert working in the field of addiction. In line with the expert and teacher opinions, a 27- item draft scale has been constructed from the item pool by choosing three items from each that represent the DSM-5's game addiction diagnostic criteria and that share the same meaning. A pilot

implementation has been carried out with a group consisting of 30 students to evaluate whether or not the items are clear for the target group. The draft scale forms were distributed to students, each item was read out loud, and students were asked to re-read the items and mark which items are unclear. The results of the pilot implementation show the items to be clear for the target group. In the factor analysis, the lower limit for item loading has been specified as 0.50, and the items have been analyzed in accordance with the nine criteria recommended by DSM-5. The *DSM-5 (2013)* has been considered as the key criterion for forming the item pool and selecting the items for factor analysis due to its being an internationally acknowledged source published by the American Psychiatric Association for determining criteria in diagnosing mental illnesses. Likewise, similar studies on scale development are found in the literature (*Andreassen, Torsheim, Brunborg, & Pallesen, 2012; Anlı & Taş, 2018*). In selecting the items, nine items with the highest item loads have been determined by considering each criterion to have an appropriate item that represents it. In other words, the items with the highest item loads reflecting each of the nine criteria for addiction and providing content validity have been selected. The factor analysis was performed again with the selected nine items. As a result of the analysis, a 9-item, one-factor structure has been obtained, and this structure was tested using confirmatory factor analysis by recollecting data.

The draft scale form is scored as a 5-point Likert-type scale (1-Never, 2-Rarely, 3-Sometimes, 4-Very Often, 5-Always). The scale has no reverse-scored items. Due to the scale consisting of nine items, a participant can get a minimum of 9 points and a maximum of 45 points. The answers given to each item are added together to receive the total score. Individuals with higher total scores indicate higher levels of social media addiction, whereas individuals with lower total scores indicate low levels of social media addiction.

### Data Analysis

A normality test, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test, and the Bartlett test of sphericity have been performed to determine if the data set is appropriate for factor analysis. The results show the data set to be appropriate for factor analysis; a 9-item structure has been obtained, as well as correlation and criterion validity coefficients between the items and total score. In order to test the 9-item, one-factor structure, first-level confirmatory factor analysis (CFA) has been performed.

As a result, the  $\chi^2$  and goodness-of-fit indexes (GFI) have been taken into consideration in terms of model evaluation (*Hu & Bentler, 1999*). These indexes are the  $\chi^2$ , test statistic,  $\chi^2 / df$  percentages, *GFI*, *AGFI*, *CFI*, *RMR*, and *SRMR* (*Jöreskog, 2004; Schumacker & Lomax, 2010*). For a model to be considered valid, goodness-of-fit indexes are recommended to be within the range of perfect fit ( $0 \leq \chi^2 / df \leq 3$ ;  $GFI \geq .95$ ,  $AGFI \geq .95$ ,  $CFI \geq 1.0$ ;  $RMR \geq 0$ ,  $SRMR \leq .05$ ) or acceptable fit ( $3 < \chi^2 / df \leq 5$ ;  $GFI$

$\geq 90$ ,  $AGFI \geq 90$ ,  $CFI < 95$ ;  $RMR > .05$ ,  $SRMR \leq .08$ ; Byrne, Shavelson, & Muthen, 1989; Hu & Bentler, 1999; Kline, 2011; Tabachnick & Fidell, 2007).

In order to provide evidence of the scale's reliability, Cronbach's alpha of reliability and the correlation values between item-total scores and item-residual scores have been calculated. Additionally, an independent samples *t*-test was carried out for determining whether the items distinguish between lower and upper groups.

## Findings

### Findings Related to Validity Studies

The analysis was initiated with a normality test. As a result of the normality test, the total-score skewness value was found to be 0.656 and the kurtosis value to be 0.423. Skewness and kurtosis values are among the most important criteria in terms of the normality test (Kalaycı, 2006). According to Çokluk, Şekerçioğlu, and Büyükköztürk (2012), skewness and kurtosis value limits within the range of  $\pm 1$  indicate normal data distribution. This study has found the Kaiser-Meyer-Olkin value to be 0.958 and the Bartlett test of sphericity value to be 8,345.031 ( $p < .000$ ). According to these results, the data set has been determined to be appropriate for factor analysis (Tatlıdil, 2002). Cronbach's alpha of reliability for the 27 items has been calculated as 0.962; no items were found with lower reliability coefficient values. The total score was calculated by adding the 27 items, the item-total score correlation values were examined, and correlation values have been found to vary between 0.595 and 0.768 ( $p < .01$ ). All items have been found to be correlated with the total score. The non-additivity test has been performed to provide evidence in determining whether or not the draft scale has an addable characteristic. The results of the non-additivity test demonstrate the items to show a significant difference ( $f = 15.832$ ;  $p < .001$ ). The possibility for non-additivity has determined as  $p = .736$ . Because the non-additivity value is not significant ( $p > .05$ ), the scale has been accepted as a scale with an addable characteristic (Özdamar, 2016). The results from Hotelling's *t*-test, which was performed to determine whether a significant difference exists between the item-score averages from the draft scale, show the item score averages to not equal each other ( $f = 6.168$ ;  $p < .001$ ). As the item averages show a significant difference, the items have been concluded to be perceived as a heterogeneous group (Özdamar, 2016).

The study's findings present the data to be distributed normally and the items to be addable and appropriate for factor analysis. The factor analysis was initiated with a principal component analysis to determine the factor loads of the items. To determine items' factor loadings, the amount of variance between factors should correspond to the 10% level and the total amount of variance should be high; therefore, the lower limit of items' factor loads should be at least 0.32 or higher (Tabachnick & Fidell, 2007). An item's factor loading

demonstrates the amount of variance a factor explains; for this reason, having high factor-load values has been suggested in factor analysis (Büyüköztürk, 2002). In line with this, the lower limit for items' factor-loading values is regarded as 0.50. Factor analysis has revealed no items with an item load less than 0.50 or that give an item load to more than one factor. The eigenvalues obtained from the first analysis and the explained variance quantities show the first factor to have a higher eigenvalue and variance compared to the other factors. Of the total variance of 61.655%, the first factor explains 50.818%, the second explains 5.780%, and the third factor explains 5.057%. The first factor is comprised of the second and third factors. The variance amount explained by the first factor is greater than 50%; the variance amounts explained by the second and third factors are each less than 10% and insufficient at explaining the potential structure. Therefore, the scale has been accepted as a one-factor scale (Özdamar, 2016). In addition, the scree plot analysis, which was conducted to produce evidence for determining if the items distribute to the factors, has demonstrated the scale to be able to be a one-factor scale. Thus rotation analysis has not been performed. While preparing the draft scale, the item loads for the items prepared according to the DSM-5 diagnostic criteria were examined, and three items associated with each criterion were identified among the items with the highest item loads. The findings demonstrate the factor loads of all items to be greater than 0.50. On account of items with higher item loads contributing more to factor formation (Özdamar, 2016), items labeled I3, I6, I8, I12, I14, I18, I21, I22 and I26 have been chosen. Exploratory factor analysis has been repeated with these chosen items. The analysis result shows the eigenvalue of the one-factor, 9 item-scale to be 5.111 and the total explained variance to be 56.787%. The scree plot graph of the 9 item-scale presents it as a one-factor scale. The item loads for the 9-item scale range between 0.690 and 0.790. The correlation analysis conducted on the validity of the 9 item-scale reveals the item-total score correlation values to range between  $r = .702$  and  $r = .790$  with a positive and significant relationship. Fit indexes have been evaluated in order to test the accuracy of the structure that emerged as a result of the exploratory factor analysis and to make a judgment on the accuracy of the structure that had been tested with the first-level exploratory factor analysis. Accordingly, the fit levels have been determined as:  $\chi^2 / df = 2.694$  perfect fit (Chi-Square Value [ $\chi^2 = 72.738$ ] / degrees of freedom [ $df = 27$ ]);  $GFI = .925$  (acceptable fit);  $AGFI = .875$  (acceptable fit);  $CFI = .950$  (acceptable fit);  $RMR = .068$  (acceptable fit); and  $SRMR = .041$  (acceptable fit).

The criterion validity process of the scale has been carried out after the exploratory factor analysis. Criterion validity is the process of comparing the developed scale to one with proven validity and reliability that assesses similar features (Seçer, 2015). The Game Addiction Scale has been used to determine the new scale's criterion validity as a valid and reliable assessment tool for similar features. As a result, a positive and significant relationship has been determined between Social Media Addiction and Game Addiction at the level of  $r = .554$ .

### **Findings Related to Reliability Studies**

The study's Cronbach's alpha of reliability, which enhances a scale's reliability, has been found as 0.904. The findings show the item-total and item-residual correlation coefficients, which had been performed to provide an argument for answering whether the items are consistent with each other and necessary for the scale, to be significant ( $p < .01$ ), the item-total correlation coefficients to range between  $r = 0.702$  and  $r = 0.790$ , and the item-residual correlation to range between  $r = 0.525$  and  $r = 0.721$ .

For the purpose of providing evidence of the items' successfulness in differentiating between the lower and upper groups, the study group was separated into the lower and upper 27%; their scores were sorted in ascending order, and an independent samples *t*-test was performed. The findings present a significant difference to exist between the independent samples of the lower and upper 27% ( $p < .01$ ), the items to differentiate the lower and upper 27%, and this significance to be in favor of the upper group. In other words, the lower and upper groups differentiate items differently.

### **Conclusion and Discussion**

The overall goal of the present research study has been to develop a practical, valid, and reliable Likert-type scale for the purpose of identifying adolescents' social-media addictions based on the DSM-5 diagnostic criteria. The results from this scale development study and its related analyses performed for assessing adolescents' social media addiction levels show the Social Media Addiction Scale for Adolescents to be a practical, valid, and reliable scale. However, the scale does have limitations. Future studies conducted on the Social Media Addiction Scale for Adolescents should take into consideration that this scale has not been developed for the purpose of diagnosing and that the test-retest method has not been applied. The present study has employed the easy sampling method; employing the random sampling method can be suggested for future studies, however. The validity of the scale can be tested using confirmatory factor analysis, and reliability coefficients can be calculated for evaluation consistency in future studies for using the scale in national and international fields.

### **Acknowledgements**

- The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.
- The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

## Kaynakça/ References

- Acun, İ, Yücel, C., Belenkuyu, C., & Keleş, S. (2017). Examination of social media use of university students. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(4), 559–602. <http://dx.doi.org/10.14527/kuey.2017.018>
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (3. basım). Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. Washington, DC: American Psychiatric Publications.
- Andreassen, C. S., Torsheim, T., Grunborg, G. S., & Pallesen, S. (2012). Development of a Facebook addiction scale. *Psychological Reports*, 110(2), 501–517. <http://dx.doi.org/10.2466/02.09.18.PR0.110.2.501-517>
- Anlı, G. ve Taş, İ. (2018). Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu'nun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Study*, 13(11), 189–203. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13371>
- Arıca, O. T., Dinç, M., Yay, M. ve Griffiths M. D. (2018). İnternet Oyun Oynama Bozukluğu Ölçeği Kısa Formu'nun (İOOBÖ9-KF) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 615–636. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.4.0027>
- Arslan, A. ve Kırık, A. M. (2013). Sosyal Paylaşım Ağlarında Konum Belirleme Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Marmara University Social Sciences Institute*, 10(40), 223–231. <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/article/view/1012000372/1012000276>
- Ayas, T., Çakır, Ö. ve Horzum, M. B. (2011). Ergenler için Bilgisayar Bağımlılığı Ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 439–448.
- Aygar, B. B. ve Uzun B. (2018). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(3), 1–19. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.3.0046>
- Baker, F. B. (2017). *Madde tepki kuramının temelleri* (N. Güler, Çev., Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Balantekin, Y. (2009). *Televizyona Bağımlılık Ölçeği* (Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Best, J. W. ve Kahn, J. V. (2017). *Eğitimde araştırma yöntemleri* (O. Köksal, Çev., Ed.). Konya: Eğitimevi.
- Brian B. D., & Wiemer-Hastings, P. (2005). Addiction to the internet and online gaming. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(2), 110–113. <https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.110>
- Brown, T. A. & Moore, M.T. (2013). Confirmatory factor analysis. In R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of structural equation modeling* (pp. 361-379). New York, NY: Guilford Press.
- Buffardi, L. E., & Campbell, W. K. (2008). Narcissism and social networking web sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(10), 1303–1314. <https://doi.org/10.1177/0146167208320061>
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470–483.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2012). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. New York, NY: Routledge Taylor & Francis Group.
- Byrne, B. M., Shavelson, R. J., & Muthen, B. (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: The issue of partial measurement in variance. *Psychological Bulletin*, 105, 456–466.

- Cohen, R. J. ve Swerdlik, M. E. (2015). *Psikolojik test ve değerlendirme* (E. Tavşancıl, Çev., Ed.). Ankara: Nobel.
- Çokluk, Ö., Şekerçioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale’de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 9(2), 27–50. <http://dx.doi.org/10.18094/si.99029>
- DeVellis. R. F. (2014). Ölçek geliştirme (T. Toktan, Çev.). Ankara: Nobel.
- Doğan, U. ve Karakaş, Y. (2016). Lise öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanımının yordayıcısı olarak yalnızlık. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 57–71. <http://dx.doi.org/10.19126/suje.40198>
- Echeburúa, E., & de Carrol, P. (2010). Addiction to new technologies and to online social networking in young people: A new challenge. *Adicciones*, 22(2), 91–95.
- Erkuş, A. (2014). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme I: Temel kavramlar ve işlemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erol, G. ve Hassan, A. (2014). Gençlerin sosyal medya kullanımı ve sosyal medya kullanımının tatil tercihlerine etkisi. *Journal of International Social Research*, 7(31), 804–812.
- Ferraro, G., Caci, B., D’amico, A., & Blasi, M. D. (2006). Internet addiction disorder: An Italian study. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 170–175. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9972>
- Fidan, H. (2016). Mobil Bağımlılık Ölçeği’nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 433–469. <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0118>
- Griffiths, M. (1996). Nicotine, tobacco and addiction. *Nature*, 7, 18. <https://doi.org/10.1038/384018a0>
- Griffiths, M. (2000). Does Internet and computer “addiction” exist? Some case study evidence. *CyberPsychology and Behavior*, 3(2), 211–218. <http://dx.doi.org/10.1089/109493100316067>
- Griffiths, M. (2005). A “components” model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance use*, 10(4), 191–197. <https://doi.org/10.1080/14659890500114359>
- Griffiths, M. D., Kuss, D. J., & Demetrovics, Z. (2014). Social networking addiction: An overview of preliminary findings. In K. P. Rosenberg & L. C. Feder (Eds.), *Behavioral addictions* (pp. 119–141). Cambridge, MA: Academic Press.
- Günüç, S. (2009). İnternet Bağımlılık Ölçeği’nin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeği’nin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220–232.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı: Bir alan çalışması. *Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151–175.
- Horzum, M. B., Ayas, T. ve Çakır Balta, Ö. (2008). Çocuklar için Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 76–88.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55.
- Jöreskog, K. G. (2004). *On chi-squares for the independence model and fit measures in Lisrel*. Retrieved from <http://www.ssicentral.com/lisrel/techdocs/ftb.pdf>
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Kayri, M., & Güntüç, S. (2009). The adaptation of Internet Addiction Scale into Turkish: The study of validity and reliability. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(1), 157–175.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York, NY: Guilford Publications.
- Koçer, M. (2012). Erciyes üniversitesi öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 18, 70–85.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction: A review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528–3552.
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y. ve Aysan, S. (2015). Young İnternet Bağımlılığı Testi kısa formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 69–76.
- Kwon, M., Lee, J. Y., Won, W. Y., Park, J. W., Min, J. A., Hahn, C. ... & Kim, D. J. (2013). Development and validation of a Smartphone Addiction Scale (SAS). *PloS one*, 8(2), e56936.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development and validation of A Game Addiction Scale for adolescents. *Media Psychology*, 12(1), 77–95.
- Mayfield, A. (2008). *What is social media?* Retrieved from [http://www.icrossing.com/uk/sites/default/files\\_uk/insight\\_pdf\\_files/What%20is%20Social%20Media\\_iCrossing\\_ebook.pdf](http://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf)
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel taklaşımlar-II* (S. Özge, Çev.). Ankara: Yayınodası.
- Nielsen Company (2009). *Global faces and networked places; A Nielsen report on social networking's new global footprint*. New York, NY: The Nielsen Company.
- Noyan, C. O., Enez Darçın, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 73–81.
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800–804.
- Otrar, M. ve Arğın, F. S. (2015). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(1), 391–403.
- Özdamar, K. (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi Yayınları.
- Özgenel, M., Baydar, F., ve Çalışkan Yılmaz, F. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojileri ve yazılım dersine yönelik tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(6), 111–128. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12962>
- Özgül, İ. E. (2015). *Psikolojik testler*. Ankara: Nobel.
- Pelling, E., & White, K. M. (2009). The theory of planned behaviour applied to young people's use of social networking websites. *Cyberpsychology & Behavior*, 12, 755–759.
- Pontes, H. M., & Griffiths, M. D. (2016). The development and psychometric properties of the Internet Disorder Scale–Short Form (IDS9-SF). *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 303–318.
- Robson, C. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması* (Ş. Çınkır ve N. Demirkasimoğlu, Çev., Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York, NY: Routledge Taylor & Francis Group.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci*. Ankara: Anı.
- Seferoğlu, S. S. ve Yıldız, H. (2013). Dijital çağın çocukları: İlköğretim öğrencilerinin Facebook kullanımları ve internet bağımlılıkları üzerine bir araştırma. *İletişim ve Diplomasi Akademik Hakemli Dergi*, 2, 31–48.
- Shaughnessy, J. J., Zechmeister, E. B., & Zechmeister, J. S. (2016). *Psikolojide araştırma yöntemleri* (İ. Göz, Çev., Ed.). Ankara: Nobel.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2016). *Sosyal bilimlerde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Pegem.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş* (Temel ilkeler ve Lisrel uygulamaları). Ankara: Ekinoks.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Taş, İ. (2017). Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formunun (SMBÖ-KF) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 4(1), 27–40.
- Tatlıdil, H. (2002). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel analiz*. Ankara: Akademi Matbaası.
- Tektas, N. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanımlarına yönelik bir araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(18), 851–870. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh474>
- Tezbaşaran, A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu* (3. sürüm e-Kitap). [https://www.academia.edu/1288035/Likert\\_Tipi\\_Ölçek\\_Hazırlama\\_Kılavuzu](https://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Ölçek_Hazırlama_Kılavuzu) adresinden edinilmiştir.
- Thorndike, R. M. ve Thorndike-Christ, T. (2017). *Psikolojide ve eğitimde ölçme ve değerlendirme* (M. Otrar, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Toraman, M. (2013). İnternet bağımlılığı ve sosyal ağ kullanım düzeylerinin ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarıları ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Fırat üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=21779> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1028](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028) adresinden edinilmiştir.
- Tutkun-Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Progamı. (2015). *Teknoloji yerinde yeterince*. [http://tbm.org.tr/media/1162/05\\_yetiskin\\_tekno.pdf](http://tbm.org.tr/media/1162/05_yetiskin_tekno.pdf) adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2018a). *Teknoloji bağımlılığı*. <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2018b). *DSÖ açıkladı: Online oyun ve Online kumar bağımlılığı bir ruh sağlığı problemi*. <http://www.yesilay.org.tr/tr/haberler/detay/dso-acikladi-online-oyun-ve-online-kumar-bagimliliği-bir-ruh-sagligi-problemi> adresinden edinilmiştir.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2011). Adolescents' online communication: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health*, 48, 121–127.
- van den Eijnden, R. J., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The Social Media Disorder Scale. *Computers in Human Behavior*, 61, 478–487.

- We Are Social. (2017). *Digital in 2017 global overview*. Retrieved from <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>
- We Are Social. (2018). *Digital in 2018 global overview*. Retrieved from <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018>
- Wang, L. S. M., Lee, S., & Chang, G. (2003). Internet over-users' psychological profiles: A behavior sampling analysis on internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(2), 143–150.
- Widyanto, L., & McMurrin, M. (2004). The psychometric properties of the Internet addiction test. *Cyberpsychology & behavior*, 7(4), 44–50.
- Wilson, K., Fornasier, S., & White, K. M. (2010). Psychological predictors of young adults' use of social networking sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 173–177.
- Yalçın Irmak, A. ve Erdoğan, S. (2015). Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe Formunun geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 10–18.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, 1(3), 237–244.
- Young, K. S., & Rogers, R. C. (1998). The relationship between depression and Internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 1(1), 25–28.

**EK***Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)*

Açıklama; *Saygıdeğer katılımcı, aşağıda verilen ifadeleri son 1 yıldaki sosyal medya (MySpace, Facebook, Bebo, LinkedIn, Tumblr, Bloglar, Instagram, WhatsApp, Viber, Line, Tango, Snapchat, Wikipedia, Podcast Apple iTunes, Forumlar, YouTube, Twitter, vb.) kullanımınızı düşünerek işaretleyiniz.*

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen/ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
	1	2	3	4	5
1 Sosyal medyayı kullanmadığımda sinirli, endişeli veya üzgün olurum.					
2 Aklımda sürekli sosyal medyada yaptığım veya yapacağım etkinlikler vardır.					
3 Sosyal medyayı çok kullandığım için sinema, tiyatro, müzik, spor gibi diğer etkinliklere veya hobilerime zamanım kalmıyor.					
4 Sosyal medyada gezinirken “biraz daha” diyerek süreyi uzatırım.					
5 Sosyal medya iş, okul veya aile hayatımı olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmaya devam ediyorum.					
6 Sosyal medya kullanımımı kontrol etmeye, azaltmaya veya durdurmaya çalışırken zorlanıyorum.					
7 Kendimi mutlu hissetmek için sosyal medyayı daha fazla kullanırım.					
8 Sosyal medyada harcadığım zaman miktarını ailemden veya çevremdeki insanlardan gizlerim.					
9 Sosyal medyada harcadığım süre yüzünden insanlarla (aile, arkadaş ve sosyal çevre) ilişkilerimde ciddi çatışmalar yaşıyorum.					

*Not.* Referans gösterilerek izin alınmadan araştırma amaçlı kullanılabilir.